

KONKURS Z HISTORII DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH Z WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO W ROKU SZKOLNYM 2023/2024

Temat przewodni konkursu:

„Heroizm nie jest w samych bitwach, ale na wszystkich polach życia i nieustannie ...”

Cyprian Kamil Norwid

Uczestnicy konkursu powinni wykazać się wiedzą i umiejętnościami z całej podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z przedmiotu historia (Dz. U. z 24 lutego 2017 r., poz. 356; strony 91-102).

Uczestnicy powinni rozszerzyć wiadomości o tematy przewodnie do każdego etapu konkursu, posiłkując się zamieszczoną bibliografią i inną literaturą przedmiotu oraz wykazać się znajomością wskazanych materiałów.

I. Cele konkursu

1. Wiadomości

Uczniowie:

- opanowali wiadomości (treści nauczania – wymagania szczegółowe) opisane w całej podstawie programowej z historii dla szkoły podstawowej od starożytności po współczesność (podstawa programowa została dołączona w punkcie V.),
- rozszerzyli ponad podstawę programową wiadomości z historii Polski i z historii powszechnej o podaną tematykę,
- opanowali wiadomości z wielu dziedzin historii jak: historia polityczna, społeczna, gospodarcza, religia, kultura, wojskowość,
- posługują się pojęciami historycznymi,
- trafnie potrafią scharakteryzować i rozpoznać po charakterystyce oraz ikonografii wybitne postacie i ich zasługi,
- określają szczegółowo przyczyny, przebieg i skutki wymaganych wydarzeń.

2. Umiejętności

Uczniowie:

- umiejętnie wykorzystują posiadaną wiedzę w praktyce, w rozwiązywaniu problemów, wyjaśnieniu zjawisk i procesów historycznych, ocenie wydarzeń, trafnej argumentacji w krótkich i dłuższych wypowiedziach,
- potrafią umiejscowić zagadnienia dotyczące historii w czasie i przestrzeni, porządkują i synchronizują wydarzenia historyczne z historii Polski z historią powszechną,
- prawidłowo analizują i interpretują materiały źródłowe, rozwiązują zadania, które wymagają np. łączenia związków przyczynowo-skutkowych, porównania, argumentowania własnego zdania,

- odczytują treści mapy, szkicu, planu, wykresów statystycznych i innych tego typu źródeł wiedzy,
- wyszukują informacje zapisane w obrazach, filmach i innych wytworach kultury,
- charakteryzują związki przyczynowo-skutkowe, podają wnioski i argumenty.

3. Postawy

Uczniowie:

- rozwijają swoje indywidualne uzdolnienia i zainteresowania,
- aktywnie i samodzielnie pozyskują informacje z różnych źródeł historycznych, wyciągają i prezentują wnioski,
- odnoszą się z szacunkiem do dziedzictwa historycznego Polski, a także dla kultur innych narodów oraz mniejszości narodowych i religijnych,
- pogłębiają swój patriotyzm,
- przyjmują postawę szacunku dla dziejów ojczystych i historii regionu.

II. Arkusz zadań i sposób oceny

Na wszystkich trzech etapach konkursu, arkusz zawierać będzie różnorodne zadania zamknięte i otwarte. Pytania sprawdzać będą znajomość podstawy programowej z różnych dziedzin historii oraz o treści poszerzonych: gospodarki, kultury, polityki, religii, nauki itp.

Pytania wzbogacone są różnorodnym materiałem ikonograficznym służącym ilustracji lub wydobyciu głębszego kontekstu (np. portrety, symbole, herby, elementy architektury itp.), kartograficznym (np. mapy, plany), statystycznym (np. tabelki, wykresy, diagramy itp.) i różnorodnymi tekstami źródłowymi.

Maksymalna ilość punktów jest zróżnicowana na każdym etapie i odpowiednio dostosowana do przewidzianego czasu i wyższego poziomu konkursu. Na etapie wyższym pojawiać się mogą pytania z niższego zakresu tematycznego.

II. Zalecana literatura do wszystkich etapów

- Encyklopedia szkolna. Historia, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2004.
- Atlas historyczny. Od starożytności do współczesności, Wydawnictwo Nowa Era, Wrocław 2012.
- Ilustrowany atlas historii Polski, Wydawnictwo DEMART, Warszawa 2006.
- Podręczniki z historii dla szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego Wydawnictwa Nowa Era.
- Inne podręczniki do historii dopuszczone przez MEiN.

IV. Wymagania do poszczególnych etapów konkursu

ETAP SZKOLNY

Znajomość podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z przedmiotu historia do panowania Stefana Batorego włącznie (Dz.U. z 2017 r., poz. 356; strony 91-96) włącznie z treściami z działu X Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Na tym etapie rozszerzeniu ulega podstawa programowa w zakresie panowania w Polsce Jadwigi Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka, Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta.

Zagadnienia dodatkowe:

Działalność Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły wspierająca rozwój oraz odnowienie Akademii Krakowskiej; Znaczenie Uniwersytetu Jagiellońskiego w XV w.

Mikołaj Kopernik i inni przedstawiciele nauki w Polsce w dobie renesansu.

Zabytki renesansu w Polsce i na Podkarpaciu.

Rola miast stołecznych Polski w średniowieczu i w czasach nowożytnych, okoliczności przeniesienia stolicy z Gniezna do Krakowa i z Krakowa do Warszawy.

Lektura i materiały dodatkowe:

<https://www.torun.pl/pl/turystyka/tylko-w-toruniu/mikolaj-kopernik>

„Wawel perła renesansu”:

<https://www.youtube.com/watch?v=-DHFgJYQ8Ps>

ETAP REJONOWY

Znajomość podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z przedmiotu historia włącznie z działem XXX Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356; strony 91-100).

Na tym etapie rozszerzeniu ulega podstawa programowa o zagadnienia związane z rozwojem nauki polskiej dotyczące biogramów i osiągnięć naukowych jej wybitnych przedstawicieli, w szczególności: Ignacego Łukasiewicza, Ignacego Mościckiego, Rudolfa Weigla, Mariana Rejewskiego oraz osiągnięć gospodarczych II Rzeczypospolitej w szczególności reformy walutowej Władysława Grabskiego i działalności Eugeniusza Kwiatkowskiego.

Lektura i materiały dodatkowe:

Ignacy Mościcki, Rudolf Weigl i Marian Rejewski:

Filmy: <https://gigancinauki.pl/gn/film>

<https://dzieje.pl/aktualnosci/reforma-walutowa-i-utworzenie-banku-polskiego-sa>

ETAP WOJEWÓDZKI

Znajomość podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z przedmiotu historia włącznie z działem XLII miejsce Polski we współczesnym świecie (Dz.U. z 2017 r., poz. 356; strony 91-102).

Na etapie wojewódzkim rozszerzeniu ulegają wymagania w zakresie treści:

Polskie Państwo Podziemne oraz jego działalność podczas II wojny.

Powstanie Warszawskie jego przyczyny, przebieg i skutki.

Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie ze szczególnym uwzględnieniem losów Armii Andersa i bitwy o Monte Cassino.

Lektura i materiały dodatkowe:

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/138218,Polskie-Panstwo-Podziemne.html>

<https://edukacja.ipn.gov.pl/download/210/638162/POWSTANIEWARSZAWSKIE1944Bi-twaoPolskeMaterialyedukacyjne.pdf>

V. PODSTAWA PROGRAMOWA – HISTORIA – KLASA V-VIII

(Dz.U. z 24 lutego 2017 r., poz. 356; strony 91-102)

I. Cywilizacje starożytne. Uczeń:

1. porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym i wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej;
2. lokalizuje w czasie i przestrzeni cywilizacje Starożytnego Wschodu (Mezopotamii, Egiptu i Izraela), cywilizacje nad wielkimi rzekami (Indie i Chiny) oraz cywilizacje Grecji i Rzymu;
3. charakteryzuje strukturę społeczeństwa i system wierzeń w Egipcie, Grecji i Rzymie, religię starożytnego Izraela; wyjaśnia różnicę między politeizmem a monoteizmem;
4. umiejscawia w czasie i zna różne systemy sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Egipcie, Atenach peryklejskich i Rzymie;
5. charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej świata starożytnego w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, prawie, architekturze, sztuce, literaturze;
6. umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny oraz rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa.

II. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:

1. umiejscawia w czasie i przestrzeni zasięg ekspansji arabskiej i wyjaśnia wpływ cywilizacji muzułmańskiej na Europę;
2. lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i rozpoznaje osiągnięcia kultury bizantyjskiej (prawo, architektura, sztuka).

III. Średniowieczna Europa. Uczeń:

1. umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo Franków;
2. umiejscawia w czasie i przestrzeni nowe państwa w Europie;
3. wyjaśnia przyczyny i skutki rozłamu w Kościele w XI wieku oraz opisuje relacje między władzą cesarską a papieską;
4. charakteryzuje przyczyny i skutki krucjat.

IV. Społeczeństwo i kultura średniowiecznej Europy. Uczeń:

1. przedstawia instytucje systemu lennego, wyjaśnia pojęcie stanu i charakteryzuje podziały społeczne w średniowieczu;
2. opisuje warunki życia średniowiecznego miasta i wsi;

3. porównuje kulturę rycerską i kulturę miejską, opisuje charakterystyczne cechy wzoru rycerza średniowiecznego, rozpoznaje zabytki kultury średniowiecza, wskazuje różnice między stylem romańskim a stylem gotyckim;
4. wyjaśnia rolę Kościoła (w tym zakonów) w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego.

V. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:

1. sytuuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów oraz przedstawia jego genezę;
2. wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji Polski;
3. charakteryzuje rozwój i kryzys monarchii Bolesława Chrobrego i Mieszka II;
4. charakteryzuje odbudowę i rozwój państwa Piastów za rządów Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego;
5. przedstawia dokonania Bolesława Krzywoustego; opisuje konflikt z Cesarstwem Niemieckim;
6. opisuje społeczeństwo Polski pierwszych Piastów.

VI. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:

1. umieszcza w czasie i przestrzeni Polskę okresu rozbicia dzielnicowego;
2. opisuje przyczyny oraz wskazuje skutki rozbicia dzielnicowego;
3. umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi oraz zagrożeniem najazdami tatarskimi w okresie rozbicia dzielnicowego;
4. opisuje przemiany społeczne i gospodarcze, z uwzględnieniem ruchu osadniczego;
5. charakteryzuje proces zjednoczenia państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku, wskazując na rolę władców piastowskich (ze szczególnym uwzględnieniem roli Władysława Łokietka) oraz Kościoła.

VII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń:

1. opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku;
2. analizuje dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju, prawo, nauka) oraz w polityce zagranicznej;
3. opisuje związki Polski z Węgrami w XIV i XV wieku;
4. wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Wielkim Księstwem Litewskim;
5. charakteryzuje dokonania w dziedzinie polityki wewnętrznej i zagranicznej Jagiellonów w XV w.;
6. porządkuje i umieszcza w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polskokrzyżackimi w XIV i XV wieku;
7. charakteryzuje rozwój monarchii stanowej i uprawnień stanu szlacheckiego (rozwój przywilejów szlacheckich do konstytucji Nihil Novi).

VIII. Wielkie odkrycia geograficzne. Uczeń:

1. wyjaśnia przyczyny i ocenia wpływ odkryć geograficznych na życie społeczno-gospodarcze i kulturowe Europy oraz Nowego Świata;
2. umieszcza w czasie i przestrzeni wyprawy Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana oraz sytuuje w przestrzeni posiadłości kolonialne Portugalii i Hiszpanii.

IX. „Złoty wiek” w Polsce na tle europejskim. Uczeń:

1. rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego; charakteryzuje największe osiągnięcia Leonarda da Vinci, Michała Anioła, Rafaela Santi, Erazma z Rotterdamu, Mikołaja Kopernika, Galileusza i Jana Gutenberga;
2. wymienia przyczyny i następstwa reformacji, opisuje cele i charakteryzuje działalność Marcina Lutra i Jana Kalwina oraz przedstawia okoliczności powstania Kościoła anglikańskiego;
3. wyjaśnia cele zwołania soboru trydenckiego i charakteryzuje reformę Kościoła katolickiego;

4. umieszcza w czasie i opisuje najważniejsze wydarzenia w dziedzinie polityki wewnętrznej ostatnich Jagiellonów;
5. charakteryzuje politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów, ze szczególnym uwzględnieniem powstania Prus Książęcych;
6. opisuje model polskiego życia gospodarczego w XVI wieku, uwzględniając działalność gospodarczą polskiej szlachty i rolę chłopów;
7. przedstawia największe osiągnięcia polskiego renesansu i reformacji, uwzględniając twórczość Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza Modrzewskiego; rozpoznaje obiekty sztuki renesansowej na ziemiach polskich;
8. przedstawia okoliczności zawarcia unii realnej między Polską a Litwą (1569) i jej główne postanowienia.

X. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

1. charakteryzuje stosunki wyznaniowe i narodowościowe w Rzeczypospolitej; wyjaśnia główne założenia konfederacji warszawskiej;
2. wyjaśnia okoliczności uchwalenia artykułów henrykowskich i przedstawia zasady wolnej elekcji; omawia przebieg i rezultaty pierwszych wolnych elekcji;
3. opisuje panowanie Stefana Batorego, ze szczególnym uwzględnieniem jego polityki zewnętrznej.

XI. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII wieku. Uczeń:

1. wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej z Rosją, Szwecją i Turcją;
2. wyjaśnia przyczyny, cele i następstwa powstania Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie;
3. omawia przebieg i znaczenie potopu szwedzkiego;
4. sytuuje w czasie, lokalizuje i omawia najważniejsze bitwy w XVII wieku;
5. dokonuje oceny następstw politycznych, społecznych i gospodarczych wojen w XVII wieku;
6. rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie.

XII. Europa w XVII i XVIII wieku. Uczeń:

1. charakteryzuje, na przykładzie Francji Ludwika XIV, ustrój monarchii absolutnej oraz wymienia główne cechy monarchii parlamentarnej, wykorzystując informacje o ustroju Anglii;
2. opisuje idee Oświecenia, podaje przykłady ich zastosowania w nauce, literaturze, architekturze i sztuce;
3. charakteryzuje zasadę trójpodziału władzy Karola Monteskiusza i zasadę umowy społecznej Jakuba Rousseau;
4. charakteryzuje reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii.

XIII. Rzeczpospolita Obojga Narodów w I połowie XVIII wieku. Uczeń:

1. omawia przyczyny i charakteryzuje przejawy kryzysu państwa w epoce saskiej;
2. charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego;
3. omawia zjawiska świadczące o postępie gospodarczym, rozwoju kultury i oświaty;
4. ocenia pozycję międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich.

XIV. Powstanie Stanów Zjednoczonych. Uczeń:

1. omawia przyczyny i następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość;
2. wymienia instytucje ustrojowe Stanów Zjednoczonych, wyjaśnia ich funkcjonowanie; ocenia sposób, w jaki konstytucja amerykańska realizowała w praktyce zasadę trójpodziału władzy;
3. przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych.

XV. Wielka rewolucja we Francji. Uczeń:

1. wyjaśnia główne przyczyny rewolucji i ocenia jej rezultaty;
2. analizuje i objaśnia zasady zawarte w Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela.

- XVI. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Uczeń:**
1. podaje przykłady naprawy państwa za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, w tym osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej;
  2. charakteryzuje cele i konsekwencje konfederacji barskiej;
  3. sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja;
  4. wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i przedstawia jej następstwa;
  5. rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia i charakteryzuje przykłady sztuki okresu klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu.
- XVII. Walka o utrzymanie niepodległości w ostatnich latach XVIII wieku. Uczeń:**
1. sytuuje w czasie I, II i III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiorze;
  2. przedstawia przyczyny i skutki powstania kościuszkowskiego;
  3. rozróżnia przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne upadku Rzeczypospolitej.
- XVIII. Epoka napoleońska. Uczeń:**
1. charakteryzuje zmiany polityczne w Europie w okresie napoleońskim i przemiany społeczno-gospodarcze;
  2. opisuje okoliczności utworzenia Legionów Polskich oraz omawia ich historię;
  3. opisuje powstanie Księstwa Warszawskiego, jego ustrój i terytorium;
  4. przedstawia stosunek Napoleona do sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona.
- XIX. Europa po kongresie wiedeńskim. Uczeń:**
1. omawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy, w tym do ziem polskich;
  2. charakteryzuje najważniejsze przejawy rewolucji przemysłowej (wynalazki i ich zastosowania, obszary uprzemysłowienia, zmiany struktur społecznych i warunków życia).
- XX. Ziemie polskie w latach 1815–1848. Uczeń:**
1. wskazuje na mapie podział polityczny ziem polskich po kongresie wiedeńskim;
  2. charakteryzuje okres konstytucyjny Królestwa Polskiego – ustrój, osiągnięcia w gospodarce, kulturze i edukacji;
  3. przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania dla Polaków w różnych zaborach;
  4. omawia położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej;
  5. charakteryzuje główne nurty oraz postacie Wielkiej Emigracji i ruch spiskowy w kraju.
- XXI. Europa w okresie Wiosny Ludów. Uczeń:**
1. wymienia wydarzenia związane z walką z porządkiem wiedeńskim, charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie;
  2. omawia przyczyny i skutki powstania krakowskiego oraz Wiosny Ludów na ziemiach polskich.
- XXII. Powstanie styczniowe. Uczeń:**
1. omawia pośrednie i bezpośrednie przyczyny powstania, „rewolucję moralną” 1861–1862;
  2. dokonuje charakterystyki działań powstańczych z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, przebiegu powstania w swoim regionie;
  3. omawia uwłaszczenie chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z uwłaszczeniem w pozostałych zaborach;
  4. charakteryzuje formy represji popowstaniowych.
- XXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:**
1. opisuje sytuację polityczną w Europie w II połowie XIX wieku, w tym procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec;
  2. prezentuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych;

3. wyjaśnia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w.;
4. wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe.

XXIV. Ziemie polskie pod zaborem w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:

1. wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej – rusyfikacja, germanizacja (Kulturkampf), autonomia galicyjska;
2. opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójjakość, praca organiczna, ruch spółdzielczy;
3. opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków;
4. omawia narodziny i pierwsze lata istnienia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy);
5. wyjaśnia społeczne i narodowe aspekty rewolucji w latach 1905–1907;
6. charakteryzuje spór orientacyjny w latach 1908–1914.

XXV. I wojna światowa. Uczeń:

1. omawia najważniejsze konflikty między mocarstwami europejskimi na przełomie XIX i XX wieku;
2. wymienia główne przyczyny wojny – polityczne i gospodarcze, pośrednie i bezpośrednie;
3. omawia specyfikę działań wojennych: wojna pozycyjna, manewrowa, działania powietrzne i morskie;
4. charakteryzuje postęp techniczny w okresie I wojny światowej;
5. opisuje rewolucję i wojnę domową w Rosji.

XXVI. Sprawa polska w czasie I wojny światowej. Uczeń:

1. charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny;
2. omawia umiędzynarodowienie sprawy polskiej: akt 5 listopada 1916 r., rola Stanów Zjednoczonych i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 r.;
3. ocenia polski wysiłek zbrojny i dyplomatyczny, wymienia prace państwotwórcze podczas wojny.

XXVII. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:

1. opisuje kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny;
2. charakteryzuje postanowienia konferencji paryskiej oraz traktatu w Locarno; ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i ład wersalski;
3. charakteryzuje oblicza totalitaryzmu (włoskiego faszyzmu, niemieckiego narodowego socjalizmu, systemu sowieckiego): ideologię i praktykę.

XXVIII. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:

1. omawia formowanie się centralnego ośrodka władzy państwowej – od październikowej deklaracji Rady Regencyjnej do „Małej Konstytucji”;
2. przedstawia proces wykuwania granic: wersalskie decyzje a fenomen Powstania Wielkopolskiego i powstań śląskich (zachód) – federacyjny dylemat a inkorporacyjny rezultat (wschód);
3. opisuje wojnę polsko-bolszewicką i jej skutki (pokój ryski).

XXIX. II Rzeczpospolita w latach 1921–1939. Uczeń:

1. charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń oraz dziedzictwa zaborowego;
2. charakteryzuje ustrój polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r.;
3. omawia kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce – przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego;
4. opisuje polski autorytaryzm – rządy sanacji, zmiany ustrojowe (konstytucja kwietniowa z 1935 r.);

5. przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (system sojuszy i politykę równowagi).

XXX. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:

1. charakteryzuje społeczną, narodowościową i wyznaniową strukturę państwa polskiego;
2. omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich;
3. ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza powstanie Gdyni, magistrali węglowej i Centralnego Okręgu Przemysłowego;
4. podaje najważniejsze osiągnięcia kulturalne i naukowe Polski w okresie międzywojennym.

XXXI. Droga do wojny. Uczeń:

1. omawia japońską agresję na Dalekim Wschodzie;
2. przedstawia ekspansję Włoch i wojnę domową w Hiszpanii;
3. opisuje politykę hitlerowskich Niemiec – rozbijanie systemu wersalsko-lokarnieńskiego: od remilitaryzacji Nadrenii do układu w Monachium;
4. charakteryzuje politykę ustępstw Zachodu wobec Niemiec Hitlera;
5. wymienia konsekwencje paktu Ribbentrop-Mołotow.

XXXII. Wojna obronna Polski we wrześniu 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:

1. charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
2. opisuje i omawia etapy wojny obronnej i wskazuje na mapach położenia stron walczących;
3. podaje przykłady szczególnego bohaterstwa Polaków, np. obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, obrona wieży spadochronowej w Katowicach, bitwy pod Mokrą i Wizną, bitwa nad Bzurą, obrona Warszawy, obrona Grodna, bitwa pod Kockiem.

XXXIII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:

1. przedstawia oraz sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne);
2. charakteryzuje politykę Niemiec na terenach okupowanej Europy; przedstawia zagładę Żydów oraz Romów i eksterminację innych narodów; zna przykłady bohaterstwa Polaków ratujących Żydów z Holocaustu;
3. wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi;
4. wymienia główne decyzje konferencji wielkiej trójki (Teheran, Jałta, Poczdam);
5. przedstawia bezpośrednie skutki II wojny światowej, w tym problem zmiany granic i przesiedleń ludności.

XXXIV. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:

1. porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce;
2. wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (Palmiry, Katyń, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna);
3. wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego (rzeź wołyńska) na Kresach Wschodnich;
4. charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów;
5. wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Sowieckiego wobec powstania.

XXXV. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń:

1. przedstawia okoliczności powstania i omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na wychodźstwie;
2. umieszcza w czasie i przestrzeni działania polskich formacji na różnych frontach i obszarach toczącej się wojny;
3. przedstawia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.

XXXVI. Świat po II wojnie światowej. Uczeń:

1. charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe, z uwzględnieniem powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych;
2. wyjaśnia przyczyny i skutki rozpadu koalicji antyhitlerowskiej oraz opisuje początki zimnej wojny;
3. opisuje okoliczności powstania NRD i RFN;
4. wskazuje na mapie państwa NATO i Układu Warszawskiego, charakteryzując oba bloki polityczno-wojskowe;
5. omawia sytuację w ZSRS i państwach jego strefy wpływów z uwzględnieniem wydarzeń na Węgrzech w 1956 r. i w Czechosłowacji w 1968 r.;
6. określa przyczyny, umieszcza w czasie i przestrzeni procesy dekolonizacyjne i ocenia ich następstwa;
7. wymienia konflikty doby zimnej wojny, w tym wojny w Korei, Wietnamie i Afganistanie oraz omawia skutki blokady Berlina i kryzysu kubańskiego;
8. opisuje przebieg konfliktu na Bliskim Wschodzie;
9. omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej;
10. wyjaśnia przyczyny oraz lokalizuje w czasie i przestrzeni proces rozpadu ZSRS na przełomie lat 80. i 90., a także wyjaśnia jego następstwa;
11. charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991;
12. przedstawia cele i główne etapy rozwoju Unii Europejskiej;
13. opisuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej.

XXXVII. Początki komunizmu w Polsce. Uczeń:

1. przedstawia okoliczności przejścia władzy w Polsce przez komunistów (rola Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, referendum ludowe, wybory w 1947 r.);
2. charakteryzuje postawy Polaków wobec nowych władz ze szczególnym uwzględnieniem oporu zbrojnego (żołnierze niezłomni [wyklęci]).

XXXVIII. Stalinizm w Polsce i jego skutki. Uczeń:

1. przedstawia przemiany ustrojowe, gospodarczo-społeczne i kulturowe w okresie stalinizmu;
2. omawia system terroru stalinowskiego w Polsce i ocenia jego skutki;
3. wyjaśnia przyczyny i skutki poznańskiego czerwca 1956 r. (powstanie poznańskie) oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r.

XXXIX. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:

1. opisuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i formy uzależnienia od ZSRS;
2. charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich;
3. przedstawia i sytuuje w czasie różnorodność przyczyn kryzysów społecznych w latach 1968, 1970, 1976 i ich konsekwencje;
4. wyjaśnia znaczenie roli Kościoła katolickiego dla stosunków politycznych i społecznych;
5. opisuje narodziny i działania opozycji politycznej w latach 1976–1980;
6. przedstawia rolę Jana Pawła II i ocenia jego wpływ na przemiany społeczne i polityczne;
7. wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 r.;
8. charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność”.

XL. Dekada 1981–1989. Uczeń:

1. wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego przebieg i konsekwencje;
2. przedstawia postawy Polaków wobec stanu wojennego, fenomen oporu społecznego;
3. wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia „okrągłego stołu”, przedstawia jego głównych uczestników i opisuje postanowienia.

XLI. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń:

1. opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997;
2. charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.;
3. wyjaśnia przyczyny napięć społecznych.

XLII. Miejsce Polski w świecie współczesnym. Uczeń:

1. przedstawia i sytuuje w czasie i przestrzeni proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskanie suwerenności przez Polskę;
2. wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do NATO w 1999 r.;
3. wyjaśnia przyczyny i znaczenie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. wraz z plikami do pobrania